1.10.2024 POL-2024-141348

Eduskunta
Hallinto- ja turvallisuusjaosto

sanna.turpeinen@eduskunta.fi

HE 109/2024 vp

**HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2025**

**1. Taustaa**

Keskusrikospoliisilta on pyydetty otsikkoasiassa kirjallinen asiantuntijalausunto eduskunnan hallinto- ja turvallisuusjaoston kokoukseen 2.10.2024 kello 12.45 ja toimittamaan se kokousta edeltävänä päivänä kello 12.00 mennessä. Lausuntopyynnössä teemaksi on määritelty poliisitoimi mukaan lukien suurimmat muutokset ja kipupisteet.

Keskusrikospoliisi tarkastelee tässä lausunnossaan hallituksen esitystä valtion talousarvioksi vuodelle 2025 peilaten sitä erityisesti sisäisen turvallisuuden ja vakavimman rikollisuuden torjunnan kipupisteisiin. Lausunnossa kuvataan muuttunutta poliisin toimintaympäristöä ja siihen liittyviä haasteita. Poliisitoiminnan yleisen toimintaympäristökuvauksen ja resurssikysymysten osalta Keskusrikospoliisi yhtyy Poliisihallituksen erilliseen lausuntoon hallinto- ja turvallisuusjaostolle.

**2. Keskusrikospoliisin huomioita hallituksen esityksestä talousarvioksi**

Poliisin toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Poliisi, mukaan lukien Keskusrikospoliisi, on siihen liittyen joutunut osin priorisoimaan toimintaansa uusien painopisteiden mukaisesti. Ukrainan tilanteesta johtuvien muutosten lisäksi poliisin toimintaympäristö on muuttunut pidemmällä aikavälillä merkittävästi tarkasteltaessa erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden kehitystä ja sen torjuntaa. Muutos on yleiseurooppalainen ja edellyttää poliisitoiminnan kehittämistä. Esimerkkeinä eri tyyppisistä muutoksista voidaan todeta verkkoympäristön korostuminen niin rikollisuudessa kuin rikostorjunnassa sekä uudenlaiset rikollisverkostot.

Muuttuneisiin ja lisääntyneisiin haasteisiin vastaaminen ei ole poliisille pelkästään resurssikysymys, vaan monelta osin kyse on kyvystä nykyisen lainsäädännön ja toimintalinjausten pohjalta käyttää poliisin resursseja tehokkaasti ja tuloksellisesti mahdollisimman suuren vaikuttavuuden aikaansaamiseksi rikosten torjumisessa ja ennalta estämisessä. Tältä osin Poliisihallitus ja Keskusrikospoliisi ovat eri yhteyksissä tuoneet esille oman toimialansa näkökulmasta eri kehittämistarpeita kuten järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollinen torjunta, tiedonvaihdon esteiden poistaminen, esitutkintavelvoitteen kattavuus, rikostiedustelulainsäädännön kehittäminen, laajojen tutkintakokonaisuuksien läpivienti rikosprosessissa sekä järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategian ajantasaistaminen.

Keskusrikospoliisi näkee erityisen merkityksellisenä uuden teknologian ja uudenlaisten toimintatapojen hyödyntämiseen tähtäävän kehittämisen jatkuvuuden turvaamisen suunnitelmallisesti. Digitalisaatio muuttaa rikollisuutta ja siksi sen torjunta edellyttää uudenlaista osaamista ja työvälineitä. Digitalisaatio tarjoaa rikostorjunnalle myös uusia mahdollisuuksia, mikä edellyttää kuitenkin riittäviä resursseja koskien sekä henkilöstövoimavaroja että myös investointeja ja rahoitusta myös päivitys- ja ylläpitokuluihin.

Keskusrikospoliisi on toimialansa ja tehtäviensä näkökulmasta erityisen tyytyväinen hallitusohjelmakirjauksiin yleisesti ja erityisesti siihen, että edellä todetut kehittämistarpeet on kaikilta osin huomioitu hallitusohjelmassa ja kehittämistoimet on jo käynnistetty usealla osa-alueella. Poliisi on myös hallitusohjelman myötä saamassa henkilöstön osalta tarvitsemansa lisäresurssit ja siinä mielessä poliisin rahoitus on tulevina vuosina korjautumassa paremmalle tasolle. Talouden osalta haasteen muodostaa yleinen kustannustason nousu, mikä näkyy erityisesti ICT-kulujen nousemisena. Lisäksi toimitiloihin liittyvät kustannukset nousevat varsinkin välttämättömien uusien rakennettavien tilojen myötä.

Poliisin osalta on hallitusohjelman myötä myös luovuttu talousarviotasoisesta henkilöstörakenteen (poliisi - muu henkilöstö) määrittelystä. Keskusrikospoliisi pitää muutosta erittäin hyvänä, koska se mahdollistaa joustavan ja tarpeen mukaisen henkilöstörakenteen poliisiyksiköissä. Esimerkiksi Keskusrikospoliisissa on toiminnan luonteen vuoksi runsaasti operatiivisia asiantuntijatehtäviä, joihin on tarkoituksenmukaista rekrytoida sopivan koulutuksen saaneita siviilejä.

Keskusrikospoliisi pitää kannatettavana julkisen talouden suunnitelmasta ilmenevää tavoitetta hankintojen kehittämisestä ja yhteistyön lisäämisestä hankinnoissa. Tältä osin virastolla on valmiudet yhteistyöhön muiden turvallisuusviranomaisten kanssa. Viraston arvion mukaan hallitusohjelmaan pohjautuva hankintalain uudistaminen tulee mahdollisesti lisäämään hallinnollista työtä. Julkiset hankinnat, koskien esimerkiksi edellä todettua teknologisen kyvykkyyden kehittämistä, saattavat tulla entisestä haasteellisimmiksi toteuttaa ja sen myötä myös resurssitarve voi lisääntyä.

Keskusrikospoliisi yhtyy hallituksen esityksessä esille tuotuun näkemykseen siitä, että Suomen turvallisuusympäristön muutos, tilannekuva ja tunnistetut riskit edellyttävät riittäviä resursseja turvallisuusviranomaisille, jotta muutoksiin kyetään varautumaan ennakoivasti ja määrätietoisesti. Myös alaikäisten väkivaltarikollisuuden kasvu, katujengit ja erilaiset rikollisverkostot ovat vakavia ongelmia, joiden juurisyihin tulee puuttua määrätietoisesti. Keskusrikospoliisi näkee tärkeänä, että osana lapsiin ja nuoriin liittyvää toimenpidekokonaisuutta myös nuoriso- ja jengirikollisuuden vastaiseen työhön panostetaan.

## 3. Vakavan rikollisuuden ja sen torjunnan toimintaympäristöstä ja kehitysnäkymistä

Keskusrikospoliisi seuraa, analysoi ja ennakoi toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia ja monialaista tehtäväkenttäänsä kansainvälisessä toimintaympäristössä vakavimman rikollisuuden torjujana, rikostorjunnan asiantuntijapalveluiden tuottajana ja tutkintamenetelmien kehittäjänä.

Suomen rikollisuuskehityksessä korostuu vakavan ja rajat ylittävän rikollisuuden kasvaminen, kansainvälistyminen ja monimuotoistuminen. Järjestäytynyt rikollisuus Suomessa on edelleen laajentunut ja monimuotoistunut. Suomessa vaikuttava järjestäytynyt rikollisuus on aiempaa kansainvälisempää ja sen seurauksena Suomessa vaikuttavien rikollisryhmien ulkomaiset verkostot ovat myös aiempaa huomattavasti laajempia.

Keskusrikospoliisin arvion mukaan tunnuksellisten rikollisryhmien määrä on kasvanut merkittävästi 2000-luvun alusta. Rikollisryhmien rekrytointipohja on laventunut käsittämään myös ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Vakiintuneiden ja kansainvälisten rikollisryhmien lisäksi Suomessa toimii myös vaikutusvaltaisia, aktiivisia ja ammattitaitoisia rikollisia, jotka eivät kuulu mihinkään tiettyyn rikollisryhmään, mutta rahoittavat ja hyödyntävät ryhmiä ja muita rikollistoimijoita yhteistyökumppaneina.

Poliisin tunnistamien katujengeiksi määriteltyjen ryhmien rikollinen toiminta muodostuu väkivalta- ja huumausainerikoksista, ja ryhmiin kuuluvilta henkilöiltä on löytynyt merkittävä määrä aseita, huumausaineita ja käteistä rahaa. Tiettyjen katujengitoimijoiden on havaittu harjoittavan laajamittaisessa huumekaupassa saatujen käteisvarojen rahanpesua. On viitteitä siitä, että katujengien toiminta on ammattimaistunut ja toimintaa harjoitetaan verkostomaisesti muiden rikollistoimijoiden kanssa, joilla on yhteyksiä kansainvälisesti toimiviin ryhmiin.

Rajat ylittävä laajamittainen huumausainerikollisuus on ammattimaista ja suurelta osin järjestäytyneiden rikollisryhmien käsissä. Huumausaineita salakuljetetaan Suomeen rajat ylittävän liikenteen mukana. Suomessa huumaus- ja muiden kiellettyjen aineiden ja laittomien palveluiden kaupan siirtyminen digitaaliseen kaupankäyntiin on ollut eurooppalaisessa vertailussa yksi nopeimpia ja kattavimpia. Huumausaineiden kaupassa keskeisessä roolissa ovat pimeän verkon kauppapaikat sekä erilaiset salatun viestinnän sovellukset. Poliisin kyvykkyys seurata yhä piilotetumpaa rikollista toimintaa on turvattava.

Kokaiinin saatavuus ja käyttö erityisesti pääkaupunkiseudulla on viimeisen kahden vuoden aikana lisääntynyt voimakkaasti ja sen käyttäjäkunta on laajentunut, mikä lisää järjestäytyneen rikollisuuden mahdollisuuksia soluttautua yhteiskunnan rakenteisiin. Poliisi panostaa tällä hetkellä merkittävästi tunnistetun ilmiön torjuntaan samalla kun se seuraa uusien huumausaineiden tarjonnan ja kysynnän muutoksia.

Euroopan unionin lainvalvontayhteistyöviranomaisen Europolin arvion mukaan rikollisryhmien aseellinen varustautuminen ja aseellisen väkivallan käyttö ovat viime vuosina lisääntynyt. Myös Suomessa järjestäytyneen rikollisuuden aseistautuminen on havaintojen mukaan lisääntynyt. Maalittaminen, uhkailu, lahjonta sekä väärän tiedon levittäminen ovat keskeisiä uhkia, joita järjestäytynyt rikollisuus voi käyttää viranomaisia vastaan. Kansalliset järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät ja verkostot ovat hyödyntäneet paikoittain myös viranomaisten resurssipulaa.

Terrorismin uhka Suomessa on Suojelupoliisin arvion mukaan pysynyt neliportaisen asteikon tasolla kaksi eli kohonnut. Keskusrikospoliisin vastuulla on

useita Suojelupoliisin tunnistamia terrorismintorjunnan kohdehenkilöitä. Erilaisten huolta-aiheuttavien henkilöiden määrän ennakoidaan kasvavan eri syistä ja näihin haasteisiin vastaamiseksi Keskusrikospoliisiin on perustettu toimintoja muun muassa tilannekuvan ja tiedon välittämisen parantamiseksi.

Yhteiskunnan nopea digitalisaatio, teknologinen kehitys, datan merkittävä kasvu ja palveluiden siirtyminen tietoverkkoihin on vaikuttanut tietoverkkorikollisuuden kasvuun ja perinteisen rikollisuuden siirtymiseen tietoverkkoihin, mikä on asettanut rikostorjunnalle ja tutkinnalle merkittäviä haasteita ja kehittämistarpeita. Teknologian kehityksen myötä erilaiset tekoälytyökalut ovat yleistymässä, helposti saatavilla ja niiden kehityksen uskotaan edistyvän lähitulevaisuudessa suurin harppauksin, jolloin tekoälyä hyödyntävien työkalujen käyttö ja rikollinen hyödyntäminen monimuotoisessa tietoverkkorikollisuudessa myös mahdollistuu.

Rikollisessa toiminnassa tukeudutaan yhä voimallisemmin digitaalisiin ympäristöihin ja uusiin teknologioihin. Erilaisten tietoverkkoavusteisten petosten nousu yhdeksi keskeisimmistä yksityishenkilöihin kohdistuvista rikoksista Suomessa on vahvistunut viime vuosien aikana. Kyseessä on pääsääntöisesti ulkomailta käsin toteutettua Suomeen kohdistuvaa ammattimaista rikollisuutta, jonka tekotavat muuttuvat nopeasti. Eri tavoin toteutettava ennalta estävä toiminta sidosryhmien kanssa on osoittautunut hyväksi ja tulokselliseksi keinoksi torjua tämän kaltaista rikollisuutta ja ennalta ehkäistä rikosvahinkojen syntymistä. Keskusrikospoliisi tekee poliisiyksiköiden kanssa tällä saralla hyvää yhteistyötä ennalta estävän toiminnan kehittämiseksi.

Taloudellisen tilanteen heikentyminen lisää talousrikollisuuden riskiä sekä lähitulevaisuudessa että pidemmällä aikavälillä. Heikot työllisyys- ja talousnäkymät lisäävät myös pimeän työnteon ja ihmiskaupan riskiä. Myös talousrikollisuus kansainvälistyy jatkuvasti, mikä näkyy muun muassa rikoshyödyn ja rahaliikenteen ohjaamisena ulkomaille viranomaisten ulottumattomiin. Erityisesti järjestäytynyt ja vakava rikollisuus hyödyntää liiketoiminnan rakenteita aktiivisesti rikollisen varallisuuden alkuperän häivyttämiseksi.

**Venäjän hyökkäyssodasta seuranneet uudet turvallisuusuhkat**

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on nostanut useita uudenlaisia vakavia uhkakuvia Suomen turvallisuudelle. Näitä ovat muun muassa tietoverkoissa toteutettavat vaikuttamisoperaatiot, erilaiset tietoverkkohyökkäykset, maahanmuuton välineellistäminen sekä riskit konkreettisista fyysisistä tai verkon kautta tehtävistä hyökkäyksistä tai tuhotöistä yhteiskunnan kriittistä infrastruktuuria kohtaan.

Kyberturvallisuusympäristön uhkataso on kohonnut ja vakavat kyberrikokset ovat lisääntyneet toimintaympäristössä. Lisäksi Suomen kohdistuvan tiedustelun ja vaikuttamisen uhka on kohonnut sekä fyysisessä että tietoverkkoympäristössä. Poliisi on ensivasteen sisäisen turvallisuuden viranomainen normaalioloissa ja tilanteissa, joissa ollaan vielä niin sanotulla harmaalla vyöhykkeellä (valmiuslakia ei ole otettu käyttöön, ei julistettu sotatilaa). Mikäli yhteiskuntaan kohdistuu vihamielistä hybridi- tai kybervaikuttamista, joka poikkeuksetta täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön, tai yleinen järjestys ja turvallisuus on uhattuna, on se poliisiasia. Keskusrikospoliisi ylläpitää ja tuottaa rikollisuuden tilannekuvaa ja sillä on osana Suomen poliisia merkittävä

rooli edellä mainitun rikollisuuden tunnistamisessa, torjumisessa ja tutkimisessa.

Haasteena viranomaisille on esimerkiksi tietoverkkohyökkäyksissä tai kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvissa rikoksissa tunnistaa nopeasti ja riittävällä varmuudella teon taustalla oleva toimija. Viivytyksettä käynnistettävä esitutkinta on tehokas keino edellä kuvattujen tekojen taustalla olevien tahojen selvittämiseksi ja uusien vahinkojen syntymisen estämiseksi. Keskusrikospoliisin toiminnan ja sen kehittämisen painotukset ovat jo pidempään koskeneet edellä todettuja osa-alueita.

Poliisihallituksen ohjauksen mukaisesti Keskusrikospoliisi tuottaa tilannekuvaa Ukrainan tilanteen suorista ja heijastevaikutuksista sisäiseen turvallisuuteen. Lisäksi virasto tuottaa Poliisihallituksen ohjauksessa tilannekuvaa myös välineellistetystä maahantulosta ja tämän vaikutuksista poliisitoimintaan. Välineellistetyn maahantulon ilmiöllä voi tilanteen jatkuessa olla merkittäviä vaikutuksia sisäiseen turvallisuuteen, erityisesti rikostorjunnan sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden näkökulmasta.

Keskusrikospoliisilla on tutkittavana tapauksia, jotka koskevat pakotteiden rikkomista. Rahanpesun selvittelykeskukselle on tullut tähän mennessä huomattava määrä ilmoituksia pakotteiden kiertämiseen liittyen. Pakotteiden kiertämisen tunnistamisen ja torjunnan osalta tehdään laajasti yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa. Pakotteiden kiertäminen ja tuotteiden salakuljetus Suomesta Venäjälle tulee erittäin todennäköisesti jatkumaan lähitulevaisuudessa.

Sotarikosten tutkinta on Suomessa vastuutettu Keskusrikospoliisille ja sotarikosepäilyjä on tutkittu aikaisemmin esimerkiksi Liberiassa, Ruandassa ja Sierra Leonessa. Viraston tehtävänä on muun muassa koota todisteita Ukrainasta Suomeen saapuvilta avaintodistajilta sekä uhreiksi tunnistetuilta. On varsin todennäköistä, että myös suomalaisia rikostutkijoita tulevaisuudessa osallistuu sotatoimialueella tapahtuneiksi epäiltyjen sotarikosten tutkintaan.

Europolin arvion mukaan Ukrainan sodalla tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia Euroopan sisäiseen turvallisuuteen sodan päättymisen jälkeen. Laajamittainen sodan jatkuminen Ukrainassa tarkoittaa myös sitä, että edellytyksiä Suomeen saapuneiden ukrainalaispakolaisten nopealle paluulle ei ole ja yhä useampi heistä jää Suomeen. Ukrainalaiset tulevat muodostamaan ison maahanmuuttajaryhmän Suomessa riippumatta siitä, milloin ja miten sota päättyy. Tämä merkitsee muun muassa ukrainankielen tulkkaus- ja käännöspalveluiden tarpeen lisääntymistä poliisitoiminnassa.

Kun sota joskus tavalla tai toisella päättyy, poliisin työt sen johdosta jatkuvat vielä vuosia. Poliisitoiminnassa ja sen suunnittelussa varaudutaan jo nyt ennakoitavissa olevaan kehitykseen Ukrainan sodan päättymisen jälkeisistä vakavista ja monimuotoisista, vuosia jatkuvista mahdollisista heijastusvaikutuksista koskien muun muassa järjestäytyneen rikollisuuden liikehdintää sekä rikollisverkostojen laajentumista ja toimintaa.

**4. Lopuksi**

Keskusrikospoliisi yhtyy hallituksen näkemykseen siitä, että hyvän turvallisuustason säilyttäminen edellyttää turvallisuusviranomaisten riittäviä resursseja, sujuvaa tiedonvaihtoa, lainsäädännön muutoksia sekä muutoksia yksilöiden ja organisaatioiden toimintatavoissa. Kuten hallitus esityksessään eduskunnalle toteaa, turvallisuuspalveluiden vaikuttavuuden ja laadun kannalta keskeistä on huomion kiinnittäminen myös toimintatapojen uudistamiseen ja uusiin teknologioihin panostamiseen.

Edellä todettuun viitaten Keskusrikospoliisi esittää, että hallinto- ja turvallisuusjaosto myöntäisi sen käyttöön yhteensä noin 200 000 euron lisämäärärahan, joka mahdollistaisi koko poliisin käyttöön hyvin varustellun forensiikkaauton hankinnan. Varustellun ajoneuvon tuoma lisäarvo nykytilanteeseen verrattuna olisi monella tapaa huomattava. Tarve ajoneuvolle koskee esimerkiksi nopeata reagointia vaativia sisäistä turvallisuutta uhkaavia tilanteita, kuten terroriuhka tai terroristinen tapahtuma.

Keskusrikospoliisi näkee saamansa lisärahoituksen erityisen merkityksellisenä. Eduskunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto on myöntänyt aikaisemmin poliisille vastaavan kuulemistilaisuuden jälkeen 200 000 euron lisämäärärahan pimeän verkon tilannekuvatoiminnan kehittämiseksi. Rahoitus kohdennettiin Keskusrikospoliisille, joka on määrärahan mahdollistamana pystynyt kehittämään toimintaansa ja resursoimaan sekä turvaamaan pimeän verkon seurantaa muuttuvan toimintaympäristön edellyttämällä tavalla.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos Robin Lardot